

ISSN 0350–185x
UDK 808

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
и
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

књ. LXXIII, св. 3–4

Уређивачки одбор:

*др Јасна Влајић-Појовић, др Даринка Горџић-Премк, др Рајна Драгићевић,
др Најда Иванова, др Александар Лома, др Алина Ј. Маслова,
др Софија Милорадовић, др Мирослав Николић, др Слободан Павловић,
др Предраг Пијер, др Слободан Реметић, др Живојин Сијанојчић,
др Срејко Танасић, др Зузана Тојолићска, др Анајолиј Турилов,
др Викџор Фридман*

Главни уредник

Предраг Пипер

БЕОГРАД
2017

ISSN 0350-185x, LXXIII, св. 3–4 (2017)

UDK: 811.163.41'376.635

COBISS.SR-ID: 230969356

DOI:

Примљено: 28. јануара 2017.

Прихваћено: 22. маја 2017.

Прегледни рад

ДАРИНКА С. ГОРТАН ПРЕМК*

Универзитет у Београду

Филолошки факултет

Катедра за српски језик са јужнословенским језицима

СРПСКА ЛЕКСИКОГРАФИЈА ДАНАС

У раду се говори о резултатима српске лексикографије у периоду од другог светског рата до данас; посебно се говори о дескриптивним речницима, о високом квалитету тих речника. Даље се говори о наредним задацима, о прекој потреби израде речника савременог стандардног српског језика, као и о потреби израде акценатског речника и речника морфема.

Кључне речи: лексикографија, лингвистички речници, дескриптивни речници, специјални речници, творбени речници.

1. Наместо увода. Лексикографија је израда речника и наука о изради речника. Када говоримо о изради речника, говоримо о практичној лексикографији. Када говоримо о науци о изради речника, говоримо о теоријској лексикографији.

Да кажемо и шта су речници. Речници су, најопштије речено, пописи речи различито организовани (азбучно, појмовно, или како друкчије) обично с тумачењима.

Две су основне врсте речника: лингвистички (језички, филолошки) и енциклопедијски. Лингвистички говоре о речима, идентификују реч као јединицу лексичког система, енциклопедијски говоре о предметима, појавама, људима, догађајима и сл. смештајући их на одређено место и у одређено време. Између ових двају врста речника стоје терминологије; то су речници имена појмова из одређене струке или науке.

2. Лингвистички речници. Лингвистички речници могу бити веома различити; различити по језичкој грађи коју обрађују, по времену

---

* daragp@yahoo.com

из кога је та грађа, по начину на који је обрађују, по начину на који организују ту грађу, по намени, по обиму и по још много чему.

Најопштија је подела лингвистичких речника: на описне, дескриптивне речнике и на специјалне. Дескриптивни речници могу бити тезаурусног типа, тј. могу обухватати лексику једног језика или књижевну лексику једног језика и могу бити ужега типа, тј. могу обухватати део лексике једнога језика. Први су основни, примарни, други су изведени, секундарни.

Примарни описни, дескриптивни речници у лексикографији једнога језика, па и српскога језика, разуме се, заузимају централно место. У овим је речницима исти језик, код нас српски, и на левој и на десној страни речника, а то значи да су и одреднице, леме, и граматичке и семантичке информације и идентификације дате на истоме, код нас на српскоме језику. Централно је њихово место у томе што се на основу њих, разуме се, не само на основу њих, и по угледу на њих израђују сви други речници.¹

Основни дескриптивни речници могу бити речници савременог језика или неког историјског периода. А према језичком материјалу који обрађују речници савременог језика могу бити речници савременог књижевног и народног језика, што је само наша специфичност условљена српским језичким, и не само језичким, приликама деветнаестог и почетка двадесетог века, као *Речник српскохрватског књижевног и народног језика Српске академије наука и уметности*², само књижевног језика, као шестотомни *Речник српскохрватскога књижевног језика Матице српске*³, и једнотомни *Речник српскога језика Матице српске*.⁴ Даље, секундарни дескриптивни речници могу бити школски, затим речници једног дијалекта, једног говора, или језика једнога писца. У дескриптивне речнике спадају и речници нових речи и речници страних речи, као и речници речи из једнога страног језика. Такође у дескриптивне речнике долазе и фразеолошки речници, речници који обрађују фраземе као лексичке јединице. Такође у дескриптивне речнике спадају и речници у којима се

¹ Овако је у савременим језицима; нпр., леве стране двојезичких речника начињене су на основу примарних дескриптивних речника, односно оне су изведене из њих (у старијим периодима двојезични речници претходили су дескриптивним).

² Даље: Речник САНУ.

³ Даље: Речник МС.

⁴ Даље: РСЈ.

бележе и тумаче речи типичне за један тип комуникације, као речници жаргона или речници опсцених речи.

Историјски речници обрађују лексичку грађу из неког историјског периода једнога језика.

И етимолошки речници су на неки начин дескриптивни; у њима су семантички идентификоване и етимолошки објашњене лексеми једнога језика.

А према обиму грађе коју обрађују односно према броју речи, лексеми које обрађују, а посебно, према методу семантичке разраде примарни дескриптивни речници могу бити: велики, средњи и мали. Иако су ово у лексикографији уобичајени називи, они мало говоре о стварном обиму речника. Нпр., велики седамнаестотомни речник рускога језика има нешто преко 120.000 речи, а наш једнотомни Речник МС нешто преко 80.000 речи; наш велики речник, *Речник САНУ* имаће око или преко 500.000 речи. О величини речника више говори број томова (разуме се, уобичајене величине за веће речнике). Велики су речници вишетомни, средњи обично четвортомни, или нешто мањи или нешто већи, као наш *Речник МС*, а мали су најчешће једнотомни.

Велики речници су примарно дескриптивни, а секундарно нормативни, мали су дескриптивни и пре свега нормативни, а исто се очекује и од средњих.

3. Двојезични су речници они у којима су одреднице као и граматичке информације о њима из једнога језика, а семантичке информације, лексикографске дефиниције из другог језика, односно на другоме језику. И они су и различите намене и различитог обима.

И још је много типова дескриптивних речника, али то ћемо видети касније.

4. Специјални речници могу бити семантички и асемантички (да их тако условно назовемо).

У семантичке долазе: речници антонима, синонима, хомонима (а ови су често двојезични) и паронима; такође у ове речнике долазе и семантичко-деривациони, они у којима су лематизована деривациона гнезда са деривационо сегментираним секундарним лексемама и свим лексемама, примарним и секундарним, семантички идентификованим, затим творбени, они који имају исту структуру као семантичко-деривациони само без семантичких информација; творбени су речници и они у којима су лематизовани само творбени форманти; па опет даље, ту долазе и речници морфема, затим речници глаголских реакција, затим атерго или обратни речници, у

којима су дати пописи лексема једнога језика узбучени према финалној графемаи односно према графемама почевши од краја речи, опет затим – правописни, акценатски, па и речници скраћеница. Разуме се, ово није све што може доћи у ову лексикографску категорију.

У асемантичке долазе различити пописи различитих речи, нпр. пописи имена, презимена, назива улица и сл.

5. Српска лексикографија. Дескриптивни речници. Реч данас из наслова овога рада разумемо као одредбу за временски период од Другог светског рата до садашњих дана. О томе ћемо периоду говорити, и за тај ћемо период показати шта од лексикографских дела имамо; разуме се, нећемо моћи показати све; задржаћемо се на ономе што је најважније, пре свега на дескриптивним речницима књижевног језика.

Српски се лексикографи савременог језика већ више од једнога века упорно, истрајно, са ентузијазмом, некад већим, некад мањим, баве дескриптивним речницима; до половине прошлога века прикупљали су грађу, ексцерпирани је из писаних извора и сакупљали из народних говора, правили концепцију речника, и више пута концепцију мењали под утицајем друштвених, а и политичких прилика, а од половине прошлога века до данас, опет упорно и истрајно, израђују речнике. А резултат су те упорности и истрајности три речника: деветнаест објављених томова и двадесети готово завршен великог *Речника САНУ*, који ће када буде готов имати, надамо се⁵, 35 томова, или нешто мање, а верујемо не више, са више од пола милиона граматички и семантички идентификованих лексема; два издања шестотомног *Речника МС*, са нешто више од 150 000 речи одредница; и више издања, регуларних и нерегуларних, *једнојомног Речника МС* (РСЈ) са нешто више од 80 000 речи одредница, лема. У сва три речника презентирана је лексика савременог језика, у првome – и књижевна и народна лексика у периоду од Вука Ст. Карацића до данашњих дана, и увек до данашњих дана, јер се нова грађа стално придружује старој, други, опет – са књижевном лексиком и оном

⁵ Кажемо да се надамо да коначни обим неће надмашити оно што сада предвиђамо зато што знамо да је нова грађа (а грађа се стално допуњује новим изворима) оповргла све досадашње прогнозе, исп. Пешикан 1973–1974; 1978. При давању наше прогнозе имали смо у виду, с једне стране, интересантне податке о прираштају нових речи и сталном процентуалном повећању овога прираштаја, о лексичким типовима у којима се прираштај очекује и онима у којима се не очекује, али га има (исп. Грицкат 1988), и, с друге стране, све већу потребу за селекционирањем речи које ће се лематизовати у *Речнику САНУ* (мислим, пре свега, на различите покрајинизме и дијалектизме већ обрађене у дијалекатским речницима).

народном, забележеном у књижевним делима у периоду од Вука до половине прошлога века и трећи, опет – са књижевном лексиком у периоду од Вука до данашњих дана, али са тежиштем, не увек постигнутим, на савременој лексици.

Имамо још дескриптивних речника савременог књижевног језика, већих тек започетих. То су речници Ђорђа Оташевића. Навешћемо их: *Речник савременог српског књижевног језика 1 и 2* (ОТАШЕВИЋ 2005б; ОТАШЕВИЋ 2006б); *Енциклопедијски речник 1 и 2* (у коауторству са Миодрагом Тошићем) (ОТАШЕВИЋ, ТОШИЋ 2005; ОТАШЕВИЋ, ТОШИЋ 2006), *Темајски речник српског језика 1 : абдомен – ајрил* (Оташевић 2011), који има још шест свезака.⁶

Квалитет је ових речника висок, и у научном и у стручном погледу. У *Речнику САНУ* квалитет је веома висок, лексикографско умеће у неким је секцијама, додуше не сувише честим, доведено готово до савршенства, у шестотомнику (Речник МС) квалитет је висок, у једнотомнику квалитет је једва висок. Речници Ђорђа Оташевића израђени су савременом лексикографском методологијом. Штета је што су важни дескриптивни речници тек започети; боље би било да је само један започет и приведен бар близу крају. Грађа је за ове речнике највећим делом ексцерпирана из извора који датирају из последњих неколико деценија, а то су сајтови с интернета и дела, по једно или више њих, највећим делом штампана у Србији, од око 150 аутора. Дакле, у речницима је дата савремена лексика; старија лексика и она која није стандардна, а налази се у савременим читанкама и школској лектури дата је, нпр., у *Речнику савременог књижевног језика* на крају речника у посебном додатку (то су речи као: *авал, авлија, авција* и др.). Даље, у истом речнику одреднице су акцентоване према устаљеној акценатској норми, а понегде се од те норме и одступало, како аутор каже, „зато што та норма већ деценијама понегде одступа од говора огромне већине образованих становника српских градова“ (ОТАШЕВИЋ 2005: 7). Лематизација је извршена нешто друкчије него што је уобичајено у нашим дескриптивним речницима. Наиме, у дескриптивним речницима, по правилу, као леме постављају се лексеме, а синтагме, чак и оне које су на путу да постану вишечлане лексеме, дају се као изрази уз именичку реч

⁶ И још је ту дескриптивни речник *Речник савременог српскохрватског књижевног језика са језичким савешником* Милоша Московљевића (МОСКОВЉЕВИЋ 1966), али он није имао неку већу улогу у лингвистичком и културном погледу (који је убрзо по изласку забрањен и спаљен). Касније је овај речник имао још два издања.

у синтагми. У овоме су, пак, речнику као леме дате: *авангардна драма, авангардни џез, аванџуристички роман, аванџуристички филм, авион на нуклеарни њогон*. Иако лематизација оваквих синтагми олакшава употребу речника, мислим да би требало као леме давати само оне синтагме које су већ постале вишечлане лексеме.

6. Дескриптивни речници су и школски речници. Имамо један такав речник, веома добар и модеран, нажалост незавршен: Мирјана Јоцић, Вера Васић, *Školski rečnik standardnog srpskohrvatskog/hrvatskosrpskog jezika* (ЈОСИЋ, ВАСИЋ 1988; 1989). Имамо и, рекла бих, најаву више школских речника или, тачније речено, најаву добре и савремене концепције за различите типове школских речника.⁷

7. Више је десетина дијалекатских речника, различитих и по обиму и по квалитету. Они су пре свега предмет анализе и истраживања дијалектолога; дијалектолози су о њима и говорили у својим предавањима из овога серијала о српској науци о језику. Ми ћемо само рећи да су ови речници веома корисни и за савремену, и за историјску и за етимолошку лексикографију, а корисни су, пре свега, и за испитивање српскога лексичког система уопште и за одређивање тенденција његовог даљег развитка.

8. Имамо и три, колико ја знам, речника језика писаца: Михаило Стевановић и сарадници Милица Вујанић, Милан Одавић, Милосав Тешић, *Речник Његошева језика* (СТЕВАНОВИЋ 1983); Васа Павковић, *Речник њоезије Милана Ракића* (ПАВКОВИЋ 1984); и Бранислава Јелић, *Речник њријоведака Лазе Лазаревића* (ЈЕЛИЋ 2008).

9. И речници нових речи дескриптивни су речници; у њима је презентирана нова лексика, она лексика која није забележена у постојећим речницима савременог језика. У овим речницима она се први пут бележи и у томе је њихов велики значај; њихов је значај и у томе што се на основу њих са већом сигурношћу може имати увид у даљи развој српскога лексичког система. За ове је речнике код нас, да тако кажемо, задужен Ђорђе Оташевић, који већ више деценија прати, бележи и тумачи ову лексику. Ово су његови речници нових речи: *Речник нових и забележених речи* (ОТАШЕВИЋ 1999) и 2008. године сажето издање овога речника (ОТАШЕВИЋ 2008а), *Велики речник нових и забележених речи 1* (ОТАШЕВИЋ 2004), *Велики речник нових и забележених речи 2* (ОТАШЕВИЋ 2005а), *Мали речник нових речи* (ОТАШЕВИЋ 2008б). И пре Ђорђа Оташевића имали смо три

⁷ Исп. ОТАШЕВИЋ 2016а: 45–57; ОТАШЕВИЋ 2016б: 39–45; ОТАШЕВИЋ 2014: 29–48; ОТАШЕВИЋ 2015а: 19–35; ОТАШЕВИЋ 2015б: 11–22.

речника нових речи: Јован Ћирилов, *Речник нових речи* (ЋИРИЛОВ 1982), *Нови речник нових речи* (ЋИРИЛОВ 1991) и Иван Клајн, *Речник нових речи* (КЛАЈН 1992).

10. Имамо и речнике страних речи, веће и мање, добре и мање добре. Они су нам потребни, као што су потребни и свакој култури. Навешћемо неке од њих: Милан Вујаклија, *Лексикон сџраних речи и израза* (ВУЈАКЛИЈА 1954), са много реиздања, допуњених и недопуњених; велика популарност овога речника није у складу са његовим невеликим квалитетом; Радомир Алексић, *Лексикон сџраних речи и израза* (АЛЕКСИЋ 1978), са неколико поновљених издања; Љубо Мићуновић, *Savremeni leksikon stranih reči* (МИЋУНОВИЋ 1988), са више каснијих издања под називом *Речник сџраних речи*; Стана Шеховић, *Школски лексикон сџраних речи, архаизми, локализми, неологизми* (ШЕХОВИЋ 1997), са више проширених издања; Петар П. Ожеговић, *Лексикон мање њзнајћих сџраних речи и израза који се користије у живом српском језику* (ОЖЕГОВИЋ 2007); и на крају, Иван Клајн, Милан Шипка, *Велики речник сџраних речи и израза* (КЛАЈН, ШИПКА 2007) са више допуњених издања. Овај је велики речник и велики и богат, богат новом и најновијом страном лексиком, оном општеприхваћеном и оном специјалном, терминолошком, и модеран је, и добар, веома добар. До овога речника код нас је, посебно код нас лексикографа, у општој употреби био велики *Rječnik stranih riječi* Братољуба Клаића (КЛАИЋ 1968), са много проширених издања.

Поменимо и три речника речи из једнога страног језика: Abdulah Škaljić, *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku* (ŠKALJIĆ 1966); Ђорђе Оташевић, *Речник џурџизама* (ОТАШЕВИЋ 2009); Вера Васић, Твртко Прћић, Гордана Најгебауер, *Do you speak anglosrpski? Rečnik novijih anglicizama* (VASIĆ, PRČIĆ i dr. 2001).

11. Даље, поменимо и два фразеолошка речника, један српскога језика, други хрватскога или српскога језика: *Фразеолошки речник српског језика Ђорђа Оташевића* (ОТАШЕВИЋ 2012) и *Frazeološki rečnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* Јосипа Матешића (МАТЕШИЋ 1982).

12. И речници жаргона спадају у дескриптивне речнике. Наведимо оне познатије: Драгослав Андрић, *Двосмерни речник српског жаргона и жаргону сродних речи* (АНДРИЋ 1975), са више допуњених издања; Боривој Герзић и Наташа Герзић *Речник савременог београдског жаргона* (GERZIĆ, GERZIĆ 2002); Мирјана Милојковић, *Речи: речник ђачког жаргона* (МИЛОЈКОВИЋ 2000); Симо Ц. Ћирковић, *Речник урбане свакодневице* (ЋИРКОВИЋ 2011); Боривој Герзић, *Речник српског жаргона (и жаргону сродних речи и израза)* (ГЕРЗИЋ 2012).

Уз ове речнике наведимо и књигу Данка Шипке *Ојсцене речи у српској језику* (ШИПКА 1999).

13. Историјске дескриптивне речнике српскога језика немамо⁸. Додуше, имамо, или држимо да имамо, велики *Rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika JAZU* (RJA); то је историјски речник; у њему је у 23 тома обрађена грађа, око 250 000 лексема, од првих писаних споменика до вуковских времена језика који смо некада звали српскохрватским, односно дијасистема чија је стандардна реализација, или једна од стандардних реализација, савремени стандардни српски језик.

Условно би у наше историјске речнике долазио *Српскословенски речник јеванђеља*, чију је огледну свеску саставио Виктор Савић и чији је уредник била Гордана Јовановић; свеска је изишла у Београду 2007. године (САВИЋ 2007). Српскословенски речник јеванђеља израђује се у Старословенистичком одсеку Института за српски језик. Посао на овоме речнику не иде брзо из објективних и субјективних разлога, више из првих него из других.

О етимолошком речнику, том великом и важном пројекту нећу говорити јер је њему већ било посвећено цело једно предавање.

Специјални речници. Семантички речници. Побројаћемо семантичке речнике; имамо их, а могло би их бити и више.

14. Имамо два речника синонима, један старији и већи, један савремени и мањи: Миодраг Лалевић, *Синоними и сродне речи српскохрватскога језика* (ЛАЛЕВИЋ 1974) и Павле Ћосић, *Речник синонима* (ЋОСИЋ 2007) и друго проширено издање (ЋОСИЋ 2008).

И *Српско-хрватски речник варијанџи; Хрватско српски рјечник иначеца* Јована Ћирилова (ЋИРИЛОВ 1989) (са неколико каснијих издања) може се разумети као речник синонима територијално маркираних.

Једнојезички речник хомонима немамо; имамо двојезични речник (са више издања) Ценке Иванове и Мариане Алексић *Српско-бугарски речник*, тематски хомонимни (ИВАНОВА и АЛЕКСИЋ 1999).

15. Творбених речника имамо више. Пођимо од највећег, а то је *Семантичко-деривациони речник*, Свеска 1: Човек – делови тела, редакторке Даринка Гортан Премк, Вера Васић и Љиљана Недељков (СДР 1) и *Семантичко-деривациони речник*, свеска 2: човек – унутрашњи органи и ткива, психофизиолошка стања и радње, психофизичке особине, сродство, редакторке: Даринка Гортан Премк, Вера

⁸ Из старијег периода савременог српскога језика имамо *Рјечник из књижевних сјарина српских* Ђуре Даничића (ДАНИЧИЋ 1864).

Васић и Рајна Драгићевић (СДР 2). Аутор је концепције овога речника Д.Г. Премк. Концепција је проверена на четири међународна научна скупа. На свим скуповима закључено је: концепција је добра и нова, пожељно је да сви словенски народи приступе изради оваквога речника. У њему су лематизоване, тј. постављене су као одреднице и носиоци деривационих гнезда основне, просте лексеме, а у речничком чланку, боље рећи речничкој студији сваке од њих дат је попис деривата, изведених од основних речи и од њихових деривата, и композита чији су саставни делови основне лексеме или, како се показало, веома ретко, њихови деривати. И основне речи и оне које се деривационо везују за њих идентификоване су граматички и семантички. Граматичка идентификација дата је традиционалним лексикографским симболима којима се указује на врсту речи и тип промене. Семантичка идентификација дата је у виду лексикографске дефиниције, односно у виду система лексикографских дефиниција код полисемантичких лексема (а такве су основне речи и готово сви првостепени деривати). Податак о употребној и стилској вредности лексеме дат је испред дефиниције. Све секундарне лексеме, односно сви деривати сегментирани су на творбену основу и творбени формант. Сегментација је извршена са синхроног становишта. Уз сваку лексему, и основну и секундарну, дат је симбол са подацима о деривационом статусу којим се одређује и њен деривациони фокус и њен деривациони статус у гнезду и лексичком систему уопште. Значај речника је: научни и прагматични. Научни је у томе што пружа увид у организацију лексичког система. Прагматични је у томе што је он основа за стварање модерних и активних једнојезичних и двојезичних речника устројених по деривационим гнездима; даље, што је основа за стандардизацију српске лексике, а самим тим и основа за нормирање различитих терминологија; и још даље, у томе што омогућава лакше усвајање лексике (у школама, на курсевима за српски као страни језик и др.) Узгред, психолози кажу да се овако презентирана лексика усваја неколико десетина пута брже. О овоме смо речнику нешто више говорили зато што је он јединствен у словенском свету и зато што је његова научна и употребна вредност изразито велика.

Речник њворбених форманаџа : њочейне лексичке листе (Шипка 2003) и друго измењено и допуњено издање *Глосар њворбених форманаџа* (Шипка 2005) први су у нашој лексикографији алфаветски пописи свих творбених форманата са информацијама о њиховим творбеним и значењским карактеристикама.

16. У творбене речнике спада и *Обрајни речник српскога језика* Мирослава Николића (Николић 2000). Он садржи 163 000 лема, одредница. За разлику од многих других речника овога типа, овај речник није само попис речи инверзно поређаних по алфabetу; он садржи и потребне лексикографске информације, као што су лематска форма, затим прозодијска обележја, акценат речи, даље, речник садржи ознаку за морфонолошку измену обличке основе, податак о екавској и ијекавској форми, додатне коментаре уколико су потребни, и што је најважније, ознаку извора из кога је преузета реч; а ова ознака извора није пуки библиографски податак; она упућује на речник у коме можемо наћи семантички садржај, семантичку структуру дате лексеме.

17. И синтаксички речници долазе у ову категорију. Имамо их, колико ја знам, два: *Речник глагола: са дојунама* Владиславе Петровић и Косте Дудића (Петровић и Дудић 1989) и двојезични *Srpsko-mađarski rečnik glagolske rekcije* Марије Бурзан, Владиславе Петровић, Јожефа Вајде (BURZAN, PETROVIĆ i dr. 1992) и Ђорђе Оташевић, *Синтагматски речник*, у коауторству са Љиљаном Оташевић (ОТАШЕВИЋ, ОТАШЕВИЋ 2009).

18. И асоцијативни речници специјални су семантички речници. Имамо два таква речника: Предраг Пипер, Рајна Драгићевић, Марија Стефановић: *Асоцијативни речник српскога језика*, (ПИПЕР, ДРАГИЋЕВИЋ и др. 2005) и Рајна Драгићевић, Предраг Пипер, Марија Стефановић: *Обрајни асоцијативни речник* (од реакције ка стимулусу), (ДРАГИЋЕВИЋ, ПИПЕР и др. 2011). Ова два речника су комплементарна, чине једну целину и њихова употреба даје најбоље резултате ако се тако и користе. Речник садржи вербалне асоцијације испитаника на 600 задатих речи-стимулуса. У првој књизи оне су распоређене од стимулуса ка реакцији, а у другој од реакције ка стимулусу. Речник представља богат извор информација за истраживања из области когнитивне лингвистике, лингвокултурологије, лексикологије, социологије, педагогије, маркетинга итд. Асоцијативни речник српског језика опремљен је опсежном уводном студијом, у којој се разматрају различити теоријски аспекти проучавања вербалних асоцијација и њиховог лексикографског описа.

19. И речници језичких поука, језичких недоумица специјални су речници. Они су и популарни и веома корисни. Њихов је аутор Иван Клајн; прво је издање *Како се каже: речник језичких недоумица* (КЛАЈН 1981), па даље, *Речник језичких недоумица* (КЛАЈН 1987) са више допуњених издања, са издањем у Брајевом писму и издањем у електронској форми.

20. Специјални асемантички речници пописи су речи различито организовани. Ту, пре свега, долазе правописни речници, са акцентованим речима, што је, свакако, боље и са неакцентованим речима, што је, свакако, чешће.

21. О терминологијама нећемо говорити; њих има готово свака струка; више је преводних него једнојезичних; њих израђују стручњаци из појединих стручних и научних области, врло често без сарадње са лексикографима од заната.

Нећемо говорити ни о енциклопедијама; израда енциклопедија постала је посебна грана науке о језику, и практична и теоријска; код нас је више практична него теоријска.

22. О многим речницима нисмо говорили и многе речнике нисмо поменули. Желели смо да прикажемо основне ствари из српске практичне лексикографије, пре свега, да прикажемо дескриптивне речнике књижевног језика, оне речнике од којих ћемо поћи кад будемо говорили о наредним задацима српске и теоријске и практичне лексикографије. Овакав приступ омогућила нам је и књига Ђорђа Оташевића, *Грађа за лексиколошку и металексикографску библиографију 1* (ОТАШЕВИЋ 2014).⁹ Ова нам књига такође омогућава да не говоримо ни о теоријској лексикографији, која је код нас веома развијена, почевши још од Александра Белића, Ирене Грицкат, Митра Пешикана, Даринке Гортан Премк, Стане Ристић, Милице Тешкић, Ђорђа Оташевића, и многих других, пре свега, сарадника на великом *Речнику САНУ*.

23. *О садашњим и наредним задацима српске дескриптивне једнојезичке лексикографије.* Сада је српска дескриптивна лексикографија нешто застала. Ради се, додуше, не толико брзо колико бисмо желели, на великом *Речнику САНУ*. И још ће се на њему радити; ове је године завршен, или готово завршен 20. том, а треба урадити још 12 или 13 томова (Вуловић, Ђинђић и др. 2008: 173). Више је разлога овој спорости. Мало је лексикографа, а велике су потребе за лексикографским делима. То с једне стране. С друге стране, тешко је убрзати израду речника са грађом која је још увек на листићима, а за дигитализацију грађе досад није било могућности, није било спремности и није било новаца. Надамо се да ће се са великим ентузијазмом започета дигитализација ускоро с успехом завршити.

Разуме се, све би могло бити и боље, и свакако $\frac{3}{4}$ све би могло и морало бити и брже. А брже није још из неких разлога, више

---

⁹ У ову је књигу укључена у целости књига Данка Шипке, *Прилози за грађу лексиколошке и металексикографске библиографије* (ШИПКА 2007).

објективних, мање субјективних, које ја овако разумем. Историја лексикографије једнога језика одраз је политичке, социјалне и културне историје оних који тим језиком говоре. Као по правилу, великим лексикографским подухватима приступа се или у узносним или у преломним временима; *Речнику САНУ* приступило се с романтичарским заносом у време наглога и брзога развитка Србије с краја претпрошлого и с почетка прошлога века; *Речнику МС* приступило се као поткрепљењу стварања јединствене књижевнојезичке норме у Срба и Хрвата; почетак рада на једнотомном речнику пада у време рушења те јединствене норме, и не само рушења те норме. У узносним временима постављају се велики, некад и превелики циљеви; у преломним временима циљеви нису велики, али ни снаге оних који треба да их остваре. Превелики је циљ од самога почетка постављен за *Речник САНУ* ³/₄ лексикографски обрадити све речи српскога језика, и оне књижевне, и оне народне, покрајинске, дијалекатске у периоду од Вука до данас. У прво је време грађа прикупљана из дела српских писаца (белетристичких, научних, стручних, публицистичких) и само из дела неколико у то време новијих хрватских књижевника, и, углавном, из српских народних говора. Тако је било до првога уједињења; од првога уједињења, посебно после другога, интензивно је прикупљана хрватска грађа, а после црногорска и муслиманска у тежњи да се у корпусу успостави колико толико национална равнотежа; после разједињења тежња се за равнотежом обесмислила (а много је времена утрошено на стварање те равнотеже), па се даље корпус попуњавао само новијим српским и црногорским изворима. А сада, ваљда, само српским, не знамо. И још нешто. Речник и књижевног и народног језика имао је смисла у време када је отпочет, или, чак, у нешто раније време, када још није било окончано формирање стандардног језика. Данас то има мање смисла, мање оправдања, или га и нема. А посао се мора завршити онако како је започет, или приближно онако како је започет. И морамо га ми завршити, и нико осим нас не може га завршити. А мислим да га нико не може ни прекинути, прекинути сад када је готово две трећине посла завршено. И ако дигитализација која је од недавна у току успе, до краја овога великог и важног националног посла доћи ћемо за 15 година или нешто више (разуме се, уколико буде лексикографа и уколико их држава буде финансирала).

Ове су циљеве лексикографима постављали умни људи, али који сами нису били лексикографи. Лексикографи од заната, или боље – генерације лексикографа од заната, остваривали су их, а њих је мало, и увек их је било мало; увек их је онолико колико има сарадника на

овоме речнику Институт за српски језик САНУ. Сарадници Института, сарадници који су радили или раде на *Речнику САНУ* израдили су и шестотомник (Речник МС), и једнотомник (РСЈ), и Речник Његошевог језика (СТЕВАНОВИЋ 1983), и *Речник њоезије Милана Ракића* (ПАВКОВИЋ 1984), и велики *Обрајни речник* (НИКОЛИЋ 2000), и спаљени мали *Речник српског књижевног језика* (МОСКОВЉЕВИЋ 1966), и делом *Семантичко-деривациони речник* (СДР 1 и СДР 2), и *Турско-српски речник* (после турско-енглеског речника највећи двојезични речник у Турској) (ЂИЊИЋ 2014), и више дијалекатских речника и још многе друге лексикографске ствари. И то треба урачунати у њихов учинак.

24. Да сведемо оно што имамо. Имамо дескриптивне речнике српскога језика за српски језик у периоду од Вука до половине прошлога века; то су, да поновимо, *Речник САНУ*, чији се крај већ види, под условом да се његова започета модернизација успешно заврши, шестотомни речник (Речник МС), који је завршен и објављен пре 40 година, и једнотомни (РСЈ), који је објављен пре скоро 10 година (мада је готов рукопис чекао редакцију, никад у потпуности извршену, десетак година, што је у лексикографском послу необично и недопустиво). Ови би речници по својој замисли требало да буду речници савременог српског језика. А они то и јесу и нису. Јесу зато што других завршених дескриптивних речника савременог језика немамо, а нису зато што су рађени на грађи старој 60 и више година. Шездесет и пет година, а биће их и више, српскога језика непокривено је речницима. Из ове чињенице проистиче и хитан наредни задатак – што је пре могуће приступити изради дескриптивног речника¹⁰ који би покрио овај речницима непокривен период српскога језика, речника у коме би била презентирана грађа од половине прошлога века до данас. Ово би требало да буде речник српскога стандардног језика средњега обима, обима од једног, вероватније два тома, у коме би било презентирано и лексикографски обрађено 120 000 до 150 000 речи одредница. А да би се могло приступити овоме задатку потребно је решити два проблема: један се тиче вертикалног и хоризонталног одређивања стандардног српског језика,

¹⁰ О потреби да се приступи изради модерног савременог речника више пута је говорио Предраг Пипер, нпр.: „Требало би, дакле, наставити и довршити рад на великом речнику српскохрватског језика не мењајући његов наслов, али најужи приоритет српске лексикографије треба да буду модерно урађени речници савременог српског књижевног језика, а не Речник српскохрватског књижевног и народног језика.“ (ПИПЕР2016: 17).

други се тиче стварања корпуса тога језика. У решавању првога проблема морају учествовати сви лингвисти, сви који се језиком баве. У решавању другог проблема требало би да учествују они који се корпусима баве. Тек после тога, да тако кажемо, наступају лексикографи. И мислим, боље рећи из искуства знам, то би требало да буду лексикографи из Института за српски језик САНУ, из института у коме је створена београдска лексикографска школа, из института чији су сарадници урадили 20 томова великог речника и оба наша мања дескриптивна речника, шестотомни и једнотомни. Узгред, да кажем нешто и о томе како смо ми из Института поред *Речника САНУ* урадили и шестотомник и једнотомник. Радили смо их као додатни, разуме се, прилично добро плаћени посао; и овај су посао радили добри лексикографи који су испуњавали норму на *Речнику САНУ*.

25. О савременом стандардном језику. У вертикалном погледу рекло би се да савременим српским језиком сматрамо језик од Вука до данас. Дакле, језик у трајању пуних 200 година. Нека моја, и не само моја, истраживања показују да у томе дугоме периоду имамо три у по нечему, додуше, не великоме, стандардна типа: један од Вука до првог светског рата, други од првог светског рата до другог и трећи од другог светског рата до данас.¹¹ Периоди од Вука до Другог светског рата, и нешто после рата, покривени су већ готовим речницима¹². Овај последњи период, период од Другог светског рата

¹¹ Нпр. употреба словенског генитива код писаца старијег периода упадљиво је већа него код писаца новијег периода. Процес смањивања фреквенције употребе генитива и ширења акузатива у овој са општесловенског гледишта првобитној генитивској функцији развија се доста брзо ... у периоду од Вука до данас употреба генитива спала је на једну шестину укупног броја примера са овом синтаксичком позицијом, иако је у старијем периоду премашала половину тог броја (Гортан Премк 1962: 136). Или: евидентно је и сужење употребе партитивног генитива у новијем периоду (Гортан Премк 1971: 87–88). Или: да кажемо нешто и о лексици. Нпр. у језику Слободана Јовановића (1869–1958) не мали број је лексема које су застареле, које више не припадају савременом стандарду; навешћемо неке од њих (које смо ексцерпирани из дела *Влада Александра Обреновића*, објављеног двадесетих година прошлога века): *џамбас* (= *џирговац сјоком на сийно*), *шијекуланџ* (= *сељак који се узгред бави и сјоочном џирговином*), *виг* (= *замка омча*), *дворница* (= *дворана*), *изречно* (= *изричић*), *ваздашњи* (= *свакидашњи*), *џублика* (= *јавност*), *наџецати се* (= *џакмичић се*); посебно је не мали број застарелих термина: *адреса* (= *говор владара џри оџварању и закључивању џарламенџа*), *минисџар унуџрашњих дела*, *минисџар иносраних дела*, *указни чиновник*, *брзојав* и др. (Гортан Премк 1998).

¹² Овој периодизацији савременог књижевног језика одговара подела према књижевно-језичким карактеристикама ексцерпираних грађе за *Речник САНУ* коју је урадила Стана Ристић (Ристић 2016).

до данас тек треба покрити речницима. Мислим да би се савремени стандардни језик могао везати управо за овај трећи период, дакле, за период од Другог светског рата до данас. Са лексиком које нема у овоме периоду, а која се налази у делима која улазе у школску лектуру могло би се поступити онако како је поступио Ђорђе Оташевић— она би се могла дати у посебном додатку речнику (ГОРТАН ПРЕМК 2016: 432).

Толико што се вертикале тиче, и што је лакше решиво. А што се хоризонтале тиче, све је теже решиво. По ономе што се од не тако малог броја лингвиста може чути, изгледа да у српски савремени стандард улази све оно што је у хрватском стандарду, као и у другим стандардним реализацијама, боље рећи, у другим реализацијама које су можда на путу да постану стандардне. Нпр., каже се да је *Киџар* српски стандард, али се каже да је и *Циџар* српски стандард, само регионални. То, ипак, није и не може бити тако. Није, нпр., у свему Крлежин језик српски стандард; није *вељача*, није *душик*, није *раздеоба*, није *савремени* српски стандард. Док не решимо, а нико осим нас не може решити, шта улази у српски савремени стандард, не можемо ни почети с послом. Дефинисање стандардног језика сматрам веома важним, заправо сматрам неопходним. Није потребно рећи да ово држим за стручно, а не за политичко питање. И још нешто. Да би се одредио савремени стандард, мислим да морамо некако мало друкчије одредити оно што чини његову основицу. Можда би било добро размислити о говору већих урбаних средина, о говору Београда и Новог Сада, према коме би се у неким случајевима кориговала досадашња језичка норма; разуме се не мислимо на говор свих Београђана или Новосађана, на све говорне особине, већ, како би Белић рекао, на оно што се „укоренило у књижевним круговима“. У овим градовима живи довољан број људи, а само довољан број људи може подржати и обезбедити норму.

26. Од онога што одредимо као српски језички стандард зависи и корпус српског језичког стандарда. Корпусом ће се бавити они који су за то стручни, а начином на који ће се корпус употребљавати бавиће се они заједно са лексикографима.

27. Рад на концепцији речника стандардног језика требало би одмах отпочети, још док трају послови на вертикалном и хоризонталном одређивању стандардног језика и послови на формирању корпуса тога језика. Што се дуже и детаљније промишља концепција, израда речника краће ће трајати. Ево неких ствари о којима би требало размишљати:

– да ли као одреднице давати и вишечлане лексеме (у нашим речницима по правилу су даване као одреднице само једночлане лексеме);

– да ли речничком чланку једне лексеме припајати и граматичке деривате; мислим да то сада не би требало чинити зато што још увек у лексикологији нисмо описали и дефинисали све случајеве граматичког варирања;

– да ли, колико и кад у бележењу акцента одступати од досадашње акценатске норме; Александар Белић од вуковског акцента одступао је, како каже, само онда „када се какав акценат императивно наме-тао“ или када се „укоренио у београдским књижевним круговима“ (Белић 1999: 936).

– колико и кад уз одредницу давати обличка одступања;

– да ли мењати ознаке, директне и индиректне, којима се упућује на граматички категорију речи одреднице; мислим да ово не би требало мењати; уопште мислим да небитне ствари не би требало мењати зато да се не би мењале навике корисника речника, с једне стране, и, с друге стране, да би се где год је то могуће сачували манири београдске лексикографске школе;

– на који начин давати етимологије;

– да ли је потребно поред постојећих квалификатора употребне и стилске вредности увести још неке нове;

– какве квалификаторе стављати код лексема које припадају и општем и термилошкоком фонду; нпр., прво значење лексеме *мачка* оквалификовано је као зоол. (= зоолошки), а лексема *мачка* припада и општем лексичком фонду и термилошкоком зоолошком; много смо пута предлагали да се у овоме случају стави квалификатор: и *зоол.*, што би значило да реч припада и општем лексичком фонду и термилошкоком зоолошком; таквих је случајева веома много, лексеме којима се именују делови људског тела, којима се именују домаће, и не само домаће, животиње и биљке по правилу су речи општега и термилошког фонда; и то треба у речнику рећи;

– систем дефиниција полисемантичких речи задржати исти: прво дефинисати основна значења, а уз њих давати она платисемична и она симилисемична, па она метонимијска; па она добијена синегдохом и на крају она добијена метафором; термилошке јединице у оквиру једне полисемантичке лексеме давати на крају полисемантичке структуре или на крају значења добијених истим асоцијативним повезивањем¹³;

¹³ Исп. Гортан Премк 2014: 31–39.

– на који начин дефинисати синтагматске изразе; на који начин дефинисати фраземе, и под којом одредницом;
– шта радити са народним пословицама;
– како давати потврде – заједно са извором или без њега;
– секундарне лексеме настале граматичким варирањем дефинисати типским граматичким дефиницијама увек истим за одређену категорију.

Ово, свакако, нису једина питања на која би требало одговорити пре почетка лексикографског рада.

Такође пре почетка лексикографског рада требало би дефинисати и организацију колектива који ће бити ангажован. И да поновим још једном, колектив који ради или је радио на *Речнику САНУ* израдио је 20 томова тога речника, шестотомник (Речник МС) и једнотомник (РСЈ) и верујем да може на најбољи могући начин израдити и будући речник стандардног језика. Добро би било да се овоме колективу придружи Рајна Драгићевић, Ђорђе Оташевић и још који лексикограф увек је добродошао.

28. Паралелно са припремама за рад на речнику стандардног језика требало би радити и на акценатском речнику. Некада су код нас правописни речници били уједно и акценатски речници, али се касније од тога одустало.

29. По завршетку овога још незапочетог речника стандардног језика мислим да би требало, што се пре може, приступити изради леве стране за различите типове двојезичних речника којима је први језик српски; то је задатак дескриптивних лексикографа и то би олакшало и убрзало рад на двојезичној лексикографији и, несумњиво, учинило бољим ове речнике све више нам потребне; једанпут начињене ове номенклатуре требало би ажурно осавремењивати.

30. Такође би, што се пре може, требало наставити рад на школским речницима. Ови речници морају увек бити савремени, а они код нас нису, или их просто нема. Будући речник стандардног језика и речници нових речи добра су основа за ове речнике.

31. Даље би, ако има снага, ваљало наставити рад на ажурирању речника страних речи и наставити рад на речницима речи из појединих страних језика.

32. И посао на лингвистичким речницима требало би одмах наставити; без њих, просто, даље не можемо. За почетак предложили бисмо израду речника морфема; то је управо речник који недостаје серији наших творбених речника; подаци добијени у изради тог

речника омогућили би нам увид у морфемски систем и морфемску комбинаторику.¹⁴

33. Да би српски лексикографи могли приступити овим наредним задацима, а и да би могли наставити са већ започетим пословима, најхитније се мора приступити, с једне стране, систематском школовању модерних лексикографа и, с друге стране, компјутеризацији свих фаза лексикографског рада.

34. И још нешто. Добро би било, уколико за то постоје могућности, да се у већим универзитетским градовима оснују мањи лексикографски центри са лексикографима од заната или онима који ће се за такве школовати. Ови би се центри у прво време бавили секундарном, изведеном лексикографијом, нпр., израдом двојезичних речника, израдоом лингвистичке терминологије и др. важним лексикографским пословима; и, разуме се, они би сарађивали и међу собом, и са Институтом за српски језик САНУ. Најбоље би било да ови центри буду везани за САНУ, да их оснује САНУ.

35. Да приведемо крају. Три су хитна посла пред српским лексикографима: дефинисање вертикално и хоризонтално савременог стандардног српског језика, формирање корпуса тога језика и израда стандардног дескриптивног речника: прва два посла треба да обаве српски лингвисти и они који се корпусима баве, а трећи је посао задатак српских лексикографа, садашњих и будућих. Српски лексикографи, чланови београдске лексикографске школе¹⁵, која се развија већ више од једнога века, и врсни лексиколози, нема никакве сумње, направити модерну и добру концепцију оваквог речника, направити прецизна и на савременим лингвистичким и лексиколошким знањима заснована упутства за рад и, уколико држава финансијски подржи овај пројекат, за коју годину, надам се, завршиће овај од изузетног значаја национални посао.

На крају и ово. Велики лексикографски послови зависе од друштва у целини; ако буде спремности друштва да финансира, а није згорег да кажемо, и уважава лексикографске послове, биће и речника свих врста.

---

¹⁴ Исп. Гортан Премк 2010: 555–559. Узгред да кажем, израду овога речника предложила сам Матици српској још 2000. године.

¹⁵ Принципи израде речника београдске лексикографске школе од успостављања одреднице до обраде израза описани су у колективној монографији (Драгићевић 2014).

Цитирана лијераура

- АЛЕКСИЋ, Радомир, *Лексикон стираних речи и израза*, Београд: Просвета, 1978.
- АНДРИЋ, Драгослав, *Двосмерни речник српског жаргона и жаргону сродних речи*, Београд: Београдски издавачко-графички завод, 1975.
- БЕЛИЋ, Александар, *Изабрана дела Александра Белића, Правоииси : иравоииси, Белић ойравоиисима, грамайичка итерминологија* / [приређивач Даринка Гортан Премк] – [1. изд]. – Београд : Завод за уџбенике и наставна средства, 1999: стр. 504–1000. – (Изабрана дела Александра Белића ; т. 11, св. 2).
- ВУЈАКЛИЈА, Милан, *Лексикон стираних речи и израза*, Просвета: Београд, 1954.
- ВУЛОВИЋ, Наташа, Ђинђић, Марија, РАДОЊИЋ, Данијела, „Реч више о Речнику САНУ.“, *Књижевности и језик*, LV/1–2 (2008): стр. 171–182.
- ГЕРЗИЋ, Боровој, *Речник српског жаргона (и жаргону сродних речи и израза)*, Београд: Самиздат, 2012.
- ГОРТАН ПРЕМК, Даринка, „Падеж објекта у негативним реченицама у савременом српскохрватском књижевном језику.“, *Наш језик*, н. с., св. 3–6 (1962): стр. 130–148.
- ГОРТАН ПРЕМК, Даринка, „Приступ обради падежних синтагми у средњој школи (наставак) : О дативу без предлога. О дативу с предлозима.“, *Наш језик*, н. с., св. 4–5 (1971): стр. 263–271.
- ГОРТАН ПРЕМК, Даринка, „О лексици Слободана Јовановића“, *Слободан Јовановић Личности и дело : зборник радова са научног скуја одржаног од 17. до 20. фебруара 1997. године* / ур. Миодраг Јовичић. – Београд: Српска академија наука и уметности (1998): стр. 749–755. – (Научни скупови ; књ. ХС. Одељење језика и књижевности ; књ. 21).
- ГОРТАН ПРЕМК, Даринка, „О наредним задацима српске дериватологије из угла једног лексикографа.“, *Творба речи и њени ресурси у словенским језицима: Зборник радова са четрнаесте међународне научне конференције Комисије за итворбу речи ири Међународном комитету славистиа* / ур. Рајна Драгићевић. – Београд: Филолошки факултет (2012): стр. 555–559.
- ГОРТАН ПРЕМК, Даринка, „О лексикографској дефиницији и систему лексикографских дефиниција“, *Лексика, грамайичка, дискурс : зборник у часи Вери Васић* / ур. Миливој Алановић и др... – Нови Сад (2014): стр. 31–39.
- ГОРТАН ПРЕМК, Даринка, „Неколико речи о савременој српској дескриптивној лексикографији“, *Теме језикословне у србистици кроз дијахронију и синхронију: Зборник у часи Љиљани Субојић* / ур. Јасмина Дражић, Исидора Бјелакковић и Дејан Средојевић. – Нови Сад: Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду (2016): стр. 431–437.
- ГРИЦКАТ, Ирена, „Речник Српске академије наука и уметности – почеци, лик, перспективе“, Београд: *Глас СССЛII Српске академије наука и уметности*, књ. 13 (1988): стр. 25–40.
- ДАНИЧИЋ, Ђуро, *Рјечник из књижевних стираних српских*, Београд 1864.
- ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна, Пипер, Предраг, Стефановић, Марија, *Обраици асоцијативни речник* (од реакције ка стимулусу), Београд: Службени гласник, Београдска књига, 2011.

- ДРАГИЋЕВИЋ, Рајна[ред.], *Савремена српска лексикографија у теорији и пракси* (колективна монографија), Београд: Филолошки факултет, 2014.
- ИВАНОВА, Ценка и Алексић, Мариана, *Српско-бугарски речник, шемајски хомоними*, Велико Тррново: Издаштелство •ПИ•, 1999.
- КЛАЈН, Иван и Милан, Шипка, *Велики речник сшраних речи и израза*, Нови Сад: Прометеј, 2007.
- КЛАЈН, Иван, *Како се каже: речник језичких недоумица*, Београд 1981.
- КЛАЈН, Иван, *Речник језичких недоумица*, Београд: Нолит, 1987.
- ЈЕЛИЋ, Бранислава, *Речник шришоведака Лазе Лазаревића*, Нови Сад: Прометеј, 2008.
- ЛАЛЕВИЋ, Миодраг, *Синоними и сродне речи српскохрвајскога језика*, Лексикографски завод, Београд: Свезнање, 1974.
- МИЛОКОВИЋ, Мирјана, *Речи: речник ђачког жаргона*, Вршац, 2000.
- МОСКОЉЕВИЋ, Милош, *Речник савременог српскохрвајског књижевног језика*, Београд, 1966.
- НИКОЛИЋ, Мирослав, *Обрашени речник српскога језика*, Београд – Нови Сад, Матица српска, Институт за српски језик САНУ и Палчић (извршни издавач), 2000.
- ОЖЕГОВИЋ, Петар П., *Лексикон мање шознашних сшраних речи и израза који се користе у живом српском језику*, Београд: Публицистика, 2007.
- ОТАШЕВИЋ, Ђорђе, *Речник нових и незабележених речи*, Београд: Енигматски савез Србије, 1999.
- ОТАШЕВИЋ, Ђорђе, *Велики речник нових и незабележених речи 1*, Београд: Алма, 2004.
- ОТАШЕВИЋ, Ђорђе, *Велики речник нових и незабележених речи 2*, Београд: Алма, 2005.
- ОТАШЕВИЋ, Ђорђе, *Речник савременог српског књижевног језика 1* (а – аванкулат), Београд: Алма, 2005.
- ОТАШЕВИЋ, Ђорђе, Тошић, Миодраг, *Енциклопедијски речник 1*, Београд: Алма, 2005.
- ОТАШЕВИЋ, Ђорђе, Тошић, Миодраг, *Енциклопедијски речник 2*, Београд: Алма, 2006.
- ОТАШЕВИЋ, Ђорђе, *Речник савременог српског књижевног језика 2* (ага – аих), Београд: Алма, 2006.
- ОТАШЕВИЋ, Ђорђе, *Речник нових и незабележених речи: сажешо издање*, Београд: Алма, 2008.
- ОТАШЕВИЋ, Ђорђе, *Мали речник нових речи*, Београд: Алма, 2008.
- ОТАШЕВИЋ, Ђорђе, *Речник шурцизама*, Београд: Алма, 2009.
- ОТАШЕВИЋ, Ђорђе, *Темајски речник српског језика 1 : абдомен – ашрил*, Београд: Алма, 2011.
- ОТАШЕВИЋ, Ђорђе, *Фразеолошки речник српског језика*, Нови Сад: Прометеј, 2012.
- ОТАШЕВИЋ, Ђорђе, *Грађа за лексиколошку и мешалексикографску библиографију 1*, Београд: Алма, 2014.

- ОТАШЕВИЋ, Ђорђе, „Типологија речника српског језика I (Теоријски оквир).“, *Наш језик*, н.с., XLV/1–2, Београд: Институт за српски језик САНУ (2014): стр. 29–48.
- ОТАШЕВИЋ, Ђорђе, „Типологија речника српског језика II (Лингвистички параметри).“, *Наш језик*, н.с., XXVI/1–2, Београд: Институт за српски језик САНУ (2015): стр. 19–35.
- ОТАШЕВИЋ, Ђорђе, „Типологија речника српског језика III (Ванлингвистички параметри).“, *Наш језик*, н.с., XXVI/3–4, Београд: Институт за српски језик САНУ (2015): стр. 11–22.
- ОТАШЕВИЋ, Ђорђе, „Концепција и структура општих једнојезичних школских речника српског као матерњег језика.“, *Наш језик*, н.с., XLVII/1–2 (2016): стр. 45–57.
- ОТАШЕВИЋ, Ђорђе, „Термини *школски речник* и *ученички речник*.“, *Лингвистичке актуелности*, 28, Београд: Институт за српски језик САНУ (2016): стр. 39–45.
- ПАВКОВИЋ, Васа, *Речник поезије Милана Ракића*, Нови Сад: Матица српска, 1984.
- ПЕТРОВИЋ, Владислава и Дудић, Коста, *Речник глагола: са дојунама*, Београд; Нови Сад; Сарајево: Завод за уџбенике и наставна средства; Завод за издавање уџбеника; Свјетлост, 1989.
- ПЕШИКАН, Митар, „Трећина посла на изради великог Речника САНУ.“, *Наш језик*, књ. 20, св. 1–5 (1973–1974): стр. 11–22.
- ПЕШИКАН, Митар, „Десет томова Речника САНУ.“, *Наш језик*, књ. 23, св. 3–4 (1978): стр. 87–92.
- ПИПЕР, Предраг, „Српски језик као предмет језичког планирања.“, *Зборник Института за српски језик САНУ*, III, Српски језик и актуелна питања језичког планирања, Београд, 2016: стр. 9–18.
- ПИПЕР, Предраг, Драгићевић, Рајна, Стефановић, Марија, *Асоцијативни речник српскога језика* (I део; од стимулуса ка реакцији), Београд: Београдска књига, Филолошки факултет Универзитета у Београду, Службени лист, 2005.
- Речник САНУ: *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, Београд: Институт за српски језик САНУ, 1959–.
- Речник МС: *Речник српскохрватског књижевног језика*, Нови Сад; Загреб: Матице српска; Матица хрватска, 1967–1976.
- РСЈ: *Речник српскога језика*, Нови Сад: Матица српска, (2007).
- РИСТИЋ, Стана, „Штокавске збирке речи.“ *Полиџика* 19. 11 2016: 12.
- САВИЋ, Виктор, *Српскословенски речник јеванђеља*, Огледна свеска, ур. Гордана Јовановић, Београд: Библиотека Јужнословенског филолога, н. с., књ. 23, 2007.
- СДР 1: *Семантичко-деривациони речник*, Свеска 1: Човек-делови тела. Ред. Д. Гортан-Премк, В. Васић, Љ. Недељков. Нови Сад: Филозофски факултет, Одсек за српски језик и лингвистику, 2003.
- СДР 2: *Семантичко-деривациони речник*, Свеска 2: Човек-унутрашњи органи и ткива, психофизиолошка стања и радње, психофизичке особине, сродство. Ред. Д. Гортан-Премк, В. Васић, Р. Драгићевић. Нови Сад: Филозофски факултет, Одсек за српски језик и лингвистику, 2006.

- СТЕВАНОВИЋ, Михаило, *Речник Његошева језика*, књ. 1 и 2, Београд: САНУ, ЦАНУ, Вук Караџић, Народна књига, Обод, Просвета, СКЗ, 1983.
- ЋИРИЛОВ, Јован, *Српско-хрватски речник варијанти; Хрватско-српски рјечник иначе Јована Ћирилова*, Београд, 1989.
- ЋИРКОВИЋ, Симо Ц., *Речник урбане свакодневице*, Београд: Hesperiaedu, 2011.
- ЋОСИЋ, Павле, *Речник синонима*, Београд: Корнет, 2007.
- ЋОСИЋ, Павле, *Речник синонима*, Београд: Корнет, 2008.
- ШЕХОВИЋ, Стана, *Школски лексикон страних речи, архаизми, локализми, неологизми*, Београд: Култура, 1997.
- ШИПКА, Данко, *Ојсцене речи у српском језику*, Нови Сад: Прометеј, 1999.
- ШИПКА, Данко, *Речник творбених форманаџа : постојеће лексичке лисџе*, Београд: Алма, 2003.
- ШИПКА, Данко, *Глосар творбених форманаџа*, Београд: Алма, 2005.
- ШИПКА, Данко, *Прилози за грађу лексиколошке и мейалексикографске библиотеграфије*, Београд: Алма, 2007.
- BURZAN, Marija, Petrović, Vladislava, Vajda Jožef, *Srpsko-mađarski rečnik glagolske rekcije*, Novi Sad: Zavod za izdavanje udžbenika, Institut za južnoslovenske jezike Filozofskog fakulteta, 1994.
- ЋИРИЛОВ, Јован, *Rečnik novih reči*, Београд: Народна књига, 1982.
- ЋИРИЛОВ, Јован, *Novi rečnik novih reči*, Београд: Bata, 1991.
- ЃИЊИЋ, Marija, *Yeni Türkçe-Sırpça Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu, 2014.
- GERZIĆ, Borivoji Gerzić, Nataša, *Rečnik savremenog beogradskog žargona*, Београд: Istar, 2002.
- КЛАИЋ, Bratoljub, *Rječnik stranih riječi*, Zagreb, 1968.
- КЛАЈН, Ivan, *Rečnik novih reči*, Novi Sad, 1992.
- ЈОСИЋ, Mirjana i Vasić, Vera, *Školski rečnik standardnog srpskohrvatskog/hrvatskosrpskog jezika*, Књ. 1: A-Lj, Novi Sad: Zavod za izdavanje udžbenika: Institut za južnoslovenske jezike Filozofskog fakulteta, Novi Sad: Budućnost, 1988.
- ЈОСИЋ, Mirjana i Vasić, Vera, *Školski rečnik standardnog srpskohrvatskog/hrvatskosrpskog jezika*, Књ. 2: M-Po-, Novi Sad: Zavod za izdavanje udžbenika, Novi Sad: Budućnost, 1989.
- МАТЕШИЋ, Josip, *Frazeološki rečnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Zagreb, 1982.
- МИЋУНОВИЋ, Ljubo, *Savremeni leksikon stranih reči*, Novi Sad; Nikšić: Književna zajednica Novog Sada; Univerzitetska riječ, 1988.
- РЈА: *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* 1–23, Zagreb: JAZU, 1880–1976.
- ЅКАЛИЋ, Abdulah, *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Sarajevo: Svjetlost, 1966.
- ВАСИЋ, Vera, Прчић, Твртко и Najgebauer, Gordana, *Do you speak anglosrpski? Rečnik novijih anglicizama*, Novi Sad: Zmaj, 2001.

Даринка С. Гортан Премк

СЕРБСКАЯ ЛЕКСИКОГРАФИЯ СЕГОДНЯ

Резюме

Перед сербскими лексикографами стоят три срочные работы: определение вертикального и горизонтального современного стандартного сербского языка, формирование корпуса этого языка и составление дескриптивного словаря: сербские лингвисты и специалисты по корпусам должны выполнить первые две работы, третья работа представляет собой задачу сербских лексикографов, сегодняшних и будущих. Нет никакого сомнения, что сербские лексикографы, члены белградской лексикографической школы, составители 20 томов Словаря САНИ, шеститомного Словаря МС и однотомного Словаря МС с выдающимися белградскими лексикологами создадут современную и хорошую концепцию того словаря, точные требования к его составлению, обоснованные на современных лингвистических и лексикологических сведениях. Автор выражает надежду, что эта работа национального значения через несколько лет закончится если государство окажет финансовую поддержку того проекта.

Ключевые слова: лексикография, лингвистические словари, дескриптивные словари, специальные словари, словообразовательные словари.

Darinka S. Gortan Premk

SERBIAN LEXICOGRAPHY TODAY

Summary

There are three urgent tasks before the Serbian lexicographers: the vertical and horizontal defining of the contemporary Serbian language, the formation of the Serbian language corpus and the compilation of the standard descriptive dictionary: the first two tasks should be done by the Serbian linguists and by those dealing with corpora, whereas the third should be trusted to the Serbian lexicographers, both the present and the future ones. The Serbian lexicographers, the members of the Belgrade school of lexicography, who have compiled 20 volumes of the *Serbian Academy of Arts and Sciences Dictionary*, six-volume *Matica Srpska Dictionary*, and single-volume *Matica Srpska Dictionary*, and outstanding Belgrade lexicologists will doubtless create a modern and reliable conception of such a dictionary, make precise working instructions based on contemporary linguistic and lexicological knowledge if the project is supported by the government. Hopefully, this extremely significant national undertaking will be completed in a few years.

Keywords: lexicography, linguistic dictionaries, descriptive dictionaries, special dictionaries, word-formation dictionaries.